

Een divisie Pauselijke Zouaven: een opmerkelijke bijdrage van Nederland aan de wereldkerk.

Tussen 1865 en 1870 droeg Nederland een divisie Pauselijke soldaten, Zouaven, bij aan het Veldleger van Paus Pius IX. Ze stredden voor het behoud van de kerkelijke staat. Een kleurrijke geschiedenis: klik [HIER](#).

Paus Pius IX: van liberaal tot ultra-reactionair

Paus Pius IX werd in 1848 gekozen. Hij was een welwillend, emotioneel en sociaal bewogen man. Hij was niet alleen Vader der Christenheid. Maar hij was ook Koning van de Kerkelijke Staat die destijds Italië, zo'n beetje in het midden van de laars die dat Schiereiland vormt in de Middellandse Zee, in tweeën deelde. In de periode van 1840-1870 streefden politici naar de eenwording van Italië. Zij namen aan dat het volk dat de laars bewoonde afstamde van de Romeinen die vroeger het hele Middellandse Zeebekken hadden beheerst in een immens Rijk tot achter Mesopotamië. Maar dat Rijk was uiteengevallen. Italië zelf was gaandeweg opgedeeld in hertogdommen, graafschappen, stedelijke republiekjes, koninkrijkjes en enclaves. Daarin scharrelden volkeren rond, die allemaal subdialecten van het Latijn spraken. Ze bestreden elkaar, bezaten onderling nauwelijks planologische infrastructuur, waren kwetsbaar voor invallen van andere naties en hadden geen gemeenschappelijke buitenlandse politiek.

De grote mogendheden in Europa

Frankrijk, Oostenrijk en zelf Hongarije konden sommige stukken als wingewesten exploiteren. Ook de Kerkelijke Staat was kwetsbaar. Meer dan de helft van de bevolking was afhankelijk van de armenzorg en liefdadigheid. Er was geen volksonderwijs, geen openbare gezondheidszorg, er waren geen kanalen en havenbekkens,

er waren nauwelijks begrinte wegen. Er was een spoorlijn. Daar tufte zo nu en dan een pauselijk treintje op heen en weer met rijtuigen, een opera van Verdi waardig. Iemand als de handige politicus Cavour wilde de eenwording van Italië, met de Paus als staatshoofd. Op basis van een grondwet, met een evenredig gekozen volksvertegenwoordiging.

Pius IX was er aanvankelijk voor. Hij zag ook dat de mensen in zijn staat als ratten stierven aan cholera, tyfus en malaria. Hij zag ook dat de economie niets voorstelde. Hij zag ook de rijen die bij de gaarkeukens van kloosters aanschoven. Maar Cavour sloeg nogal revolutionaire taal uit. Hij wilde aan de ene kant een gemeenschappelijke defensie. Die zou dan gericht zijn op veroveringsoorlogen. Die tot koloniale gebiedsuitbreiding in Afrika en op de Balkan moesten leiden. Daar hadden immers de Romeinen ook gezeten? Cavour wilde eigenlijk, dat priesters geen ambtenaar konden zijn en een soort scheiding van “kerk” en “staat”. Maar hij vond wel dat de Paus staatshoofd kon zijn van de verenigde democratische Italiaanse staat. Als hij maar via het parrlement politieke verantwoordelijkheid aflegde aan het Italiaanse volk.

De verschuiving van de Paus naar het conservatisme uit vrees voor de seculiere democratie

Daar schrok Pius van. Hij vond dat het kruisbeeld thuis hoorde in alle scholen, universiteiten en nijverheidsinstellingen. Hij wilde geen spoorwegen, geen marine en geen veldleger. Hij wilde dat alles bleef zoals de mogendheden hadden bepaald bij het Congres van Wenen in 1815, toen Frankrijk werd teruggedrongen als agressieve staat binnen beperkte landsgrenzen. Toen was de Kerkelijke Staat weer opgericht. De mogendheden hadden deze staat eeuwigdurend neutraal verklaard, zoals Zwitserland en, later, België. De kerk mocht

geen leger en geen vloot hebben. Dus haar staat ook niet. Pius en Cavour kregen ruzie. Cavour zette door. Hij bracht een mobiel leger op de been. Om een groot-Italië te stichten. Er kwam zelfs een vloot. Met Hollandse platluizen, stoombootjes die in Rotterdam havendiensten hadden gedraaid. Veel stelde het niet voor. Maar de mogendheden zagen het niet graag. Het verstoorde het machtsevenwicht. Keizer Napoleon III legerde in de Kerkelijke Staat een beveiligingsmacht. Om Cavour in bedwang te houden. Oostenrijk deed dat in noordelijk Italië. Het sloeg opstanden neer onder Veldmaarschalk Radetzky, u weet wel, van de gelijknamige mars, gecomponeerd om bloedige slachtpartijen muzikaal te ondersteunen. Toch zette Cavour door. Dan maar zonder Pius. Die sloeg alarm.

De wapenroep van de Paus: een universeel Pauselijk leger

Hij riep de jongemannen uit de wereldkerk op om Cavour en zijn trawanten te komen verslaan met krijgsgeweld. In Nederland waren de katholieken net gelijkberechtigd geworden. Na driehonderd jaar onderdrukking. Ze hadden eigen bisschoppen. En begonnen grote kerken te bouwen. Ze werden zelfbewust. Ze waren bereid om de roep van Pius te gehoorzamen. Ze trokken naar verzamelpunten, waaronder het westelijk Brabantse Oudenbosch. Daar staat een namaak-Sint Pieter. Dat was hun baken. Ze werden aan het station opgewacht door broeders van een klooster uit de buurt. Op gezag van de pastoor Hellemons werden ze geworven voor dienstplicht. Ze legerden in de buurt, in afwachting van transport naar Brussel. Per trein. En van daar naar Rome. Dat was iets geweldigs voor jongens, die nog nooit uit Lutjebroek, Spangen en Strijp waren weggeweest. Ze kregen een modern uniform aan, met geweldige ballonbroeken, een passementsjas met nestels en hartsvanger of een klewang en een karmoetsmuts met grote veer. En fraaie legerkistjes met

slobkousen. In Brussel werden ze medisch onderzocht. En werden ze goedgekeurd, dan wachtte hun een geweldig avontuur.

De dappere Nederlanders

Ze leverden menige slag. En wonnen vaak. Hun geloofsijver maakte hen onvoorstelbaar dapper. Ze hadden goede geweren, maar weigerde de lont of sloeg het vuursteentje geen vonk, dan ramden ze met de kolven op hun bebloede tegenstanders in, die ijlings weken. Ze waren ook goede verplegers tijdens een cholera-epidemie. Maar de bevolking zag ze toch als vijanden of bezetters. Wat waren deze Hollandse jongens precies? Jihad-strijders? Was de Paus eigenlijk hun sultan en kalief? Waren ze terroristen die gijzelaars namen? Hoe kwam het dat ze niettegenstaande hun bravoure en geldingsdrang uiteindelijk het onderspit dolven? Wat moeten wij denken van de Brabantse sleepbootkapitein die schout-bij-nacht speelde op de enige oorlogsbodem die Pius IX kon inzetten ter afwering van de Italiaanse marine? Wat was het lot van deze zouaven na de nederlaag? En was hun strijd volkomen vruchteloos? Neen, want in 1929 gaf Mussolini toch aan de Paus een kerkelijk staatje en garandeerde hem de rechten van een staatshoofd. Bij het Concordaat van Lateranen. Mede door de strijd van de Zouaven. Daarover gaat deze cursus van een maand, die aanstaande tweede helft van de Volksuniversiteit-cyclus van 2021-2022 begint.